

Hind Dinləri

Meysam Javadnia¹

İslam Araşdırmaları Fakültəsində Tədqiqatçı, Hikmət və Dinlərarası Araşdırma İnstitutu, Əl-Mustafa
Beynəlxalq Virtual Universiteti, Qum, İran.

Abstrakt

Təxminən 3500 il bundan öncə özünü Ariyayi, yəni nəcib və şərəfətli adlandıran qövmlər Mərkəzi Asiyadan Sind çayına (hal-hazırkı Pakistan ölkəsinin cənubunda yerləşir) tərəf mühacirət etməyə başladılar və şərqə tərəf irəliləyib sonralar Hindistan adlanan ölkəni hücumə məruz qoydular. Elə həmin dövəndə Ariya qövmündən olan başqa bir dəstə sonralar İran adlanan ərazilərə köçdülər. Ariyayi qövmündən olan üçüncü dəstə isə Avropaya tərəf hərəkətə başladı.

Ariyayi qövlərin əsil dilləri barədə məlumatımız olmasa da sonralar, yəni mühacirət etdikdən sonra onların dili Hind-Avropa dilləri ailəsi adlandırılmağa başladı. Yəni, bu dil ailəsinə daxil olan dillər arasında qohumluq əlaqəsi mövcuddur. Hindistanda yaşayan Ariyayi qövmünün dili Sanskritdir (Sam-skrita). Bu sözün tərcümədə mənası xoş tərkibli deməkdir. Avesta, qədim fars və Avropa dilləri ilə qohumluq əlaqəsinə malikdir. Xatırladım ki, bu məqalə Hüseyn Tofiqinin “Böyük dinlərlə tanışlıq əsərindən əxz olunub və xülasə şəklində sizə təqdim olunur.

Açar kəlmələr: Hindistan, Brahmanizm, Veda, Buddizm, Yoga.

¹. Email: mjedalat7@gmail.com

Giriş

Brahmanizm Animizmin inkişaf etmiş formasıdır və buna görə də onun banisinin kim olmasını demək mümkün deyildir. Bu din mədəniyyət, ictimai adət-ənənənin bir formasıdır. Hər bir şəxs bu mərtəbəyə çatmaq üçün öz nəfsinə əzab verərək hər şeydən qorunmalıdır. Brahmanizmin hind xalqının fərdi və kollektiv həyatında, eyni zamanda mədəniyyətində danılmaz rolu vardır.

Hinduizm Brahmanizmin təkamül etmiş formasıdır və 8-9-cu əsrlərdə Hindistanın iki görkəmli alimi tərəfindən yaradılmışdır.

Ariyayilərin İrana və Hindistana mühacirətindən öncə bu yerlərin əhalisi alçaqboylu və qaradərili insanlar idi. Onların xüsusi mədəniyyətləri, dinləri və mərasimləri var idi. Onların sivilizasiya səviyyəsi Mesopotamiya sivilizasiyası səviyyəsində idi. Bu qövmlər İran ərazilərində demək olar ki, tamamilə aradan getdi. Amma Hindistanda ölkənin cənub bölgələrinə tərəf qovuldular. Həmin qövmlər Dravidian adı ilə tanınır. Onlar eləcə də, Nəces (Untouchables) adı ilə tanınırlar və gələcəkdə onlar barədə söz açacağıq. Pakistanda, Sind çayının kənarında yerləşən Mohenco-Daro adlı bölgədə aparılan arxeoloji qazıntılarda onların mədəniyyətlərini əks etdirən çoxlu nümunələr aşkar edilmişdir. Bu kəşflərdən belə nəticə əldə etmək olar ki, Hinduizmin bəzi tanrıları Ariyayilərin Hindistana daxil olmasından öncə də mövcud idi.

Müqəddəs kitablar

Hinduların duaları və dini mərasimləri Sanskrit dilində Vedalar (Vedas- yəni elm) adlı topluda bir yerdə cəmləşdirilmişdir. Sruti, yəni vəhy, ilham və müqəddəs elmlər ləqəbi ilə tanınmışdır. Tarix elminin tədqiqatçıları Vedaların təxminən b. eradan 1000-1400 il əvvəl yarandığını bildirirlər və elə buna görə də, b. eradan qabaq 1500-800 –ci illər arasındakı tarixi dönmə Vedalar dönmə adlandırırlar.

Upanişad fəlsəfəsi

Brahmanın zamanında (eramızdan əvvəl 800-500-cü illərdə) qurban etmək dini adət-ənənəsi ifrat nöqtəsinə çatdı və onun genişlənməsilə dinin ən dərin düşüncəli və mənalı məsələləri belə unudulmağa başladı. Atların və digər canlıların qurban kəsilməsi ölkənin iqtisadiyyatına böyük zərbələr vurdu və şahlıq xəzinəsi boşaldı. Elə buna görə də, Brahmanlar çıxış yolunun yalnız dində islahatlar aparılmasında və yeniləşmədə gördülər. Onlar meydana iki növ ideologiya çıxartdılar:

1. Aranyakələr (Aranyakas), yəni meşə namələri. Bu namələrdə özlərinə müxtəlif zülmələr edən insanlara aid məsələlər barədə söz açılıb.
2. Upanişadlar (Upanishads), yəni yaxın oturmaq, daha geniş açıqlama versək dinin sirlərini öyrənmək.

Upanişad daha böyük şöhrət qazandı. Bu kitab ilk dəfə alim, sənətçi və arif şahzadə olan Hindistanın müsəlman padişahı Şah Cahanın oğlu Daraşukuhun zamanında İslam irfanı ilə hinduizim arasındakı oxşar cəhətləri müəyyənləşdirmək məqsədilə hicri-qəməri tarixi ilə 1067-ci ildə fars dilinə tərcümə olunmuşdur. Bu kitabı “Böyük sırı” adlandırmışdılar. (Əcnəbilərin Upanişadla ilk tanışlığı da elə bu kitabın köməkliyi ilə baş tutmuşdur).

Upanişad Vedanta, yəni “Vedaların sonu” kimi də adlandırılmışdır. Bu kitab Vedaların daxilini açıqlayır və insanların diqqətini zahiri yayınlardan mənəvi böyüklüyə və batini məzmunlara yönəldir. Qeyd etdiyimiz bu kitab bütün dünyada tanınmış kitablardan biridir.

Hinduizmin əsasları

Hinduizmin əsasları Brahmanların dini adət-ənənələrinə və antik kitablara etiqad və ehtiramdan, qədim dövrlərdə züfur etmiş tanrılara sitayiş etməkdən ibarətdir. Ruhun yeni cismlərdə yenidən zühuru və əlaqələr qurmaqda, eləcə də, ailə qurmaqda ictimai

təbəqələşməyə, yəni kastalara riayət etmək, diri varlıqlara, xüsusən də inəyə hörmət etmək bu dinin əsas prinsiplərindən biridir.

Hindular inəyi ən müqəddəs heyvan kimi qəbul edir və onun heykəlini mənzillərində, məbədlərdə və şəhər meydanlarında yerləşdirirlər. İnəklər küçələrdə azad şəkildə dolanır və dükanlarda olan meyvə və tərəvəzləri yeyir, tıxaclar yaradırlar və onların belə hərəkətlərinə heç kim etiraz etmir. İnəyin ətindən və dərisindən istifadə etmək qəti qadağandır və inək öləndə xüsusi dini mərasim keçirərək torpağa tapşırılır. İnəkdən əlavə digər heyvanlara qarşı da hörmət və ehtiram çoxdur. Bu canlı xırda həşəratdan filə qədər ola bilər. Amma Hindistanın digər bölgələrində hinduların yaşamadıqları üçün bu yerlərdə vəziyyət adidir. Hinduların azlıq kimi yaşadıkları ərazilərdə isə inəyin kəsilməsi və ətin satışa çıxarılmasının tam açıq formada həyata keçirilməməsi üçün müxtəlif tədbirlər görülür. Qeyd etmək lazımdır ki, bəzi hindular keçi və digər heyvanların ətindən istifadə edirlər. Bəzi yerlərdə isə hətta yumurtanın yeyilməsinə qadağa qoyulmuşdur. İnsanın daxilən müqəddəs olması üçün inək sidiyinin içilməsi və peyin yeyilməsi geniş yayılmışdır və hindlilərin bir çoxu təzə inək sidiyi əldə etmək üçün əllərində müxtəlif qablar otlaqlarda inəklərin arxasınca qaçırırlar. Həmin sidiyin bir hissəsini içir, qalan hissəsini əllərinə, üzlərinə və paltarlarına vururlar. Zəhri qadının və Hindistan torpaqlarından kənara çıxmış insanların pak olması üçün onlar “Pança qavya”, yəni inəyə aid olan beş şey - süd, qatıq, yağ, sidik və peyin yeməlidirlər. Bəzən də, bir yerin pak olması üçün inəyi müəyyən zaman ərzində orada saxlamalıdırlar ki, həmin yerə lazımi qədər inək sidiyi və peyini döysin. Hindular üçün təxminən Amin mənası verən “Om” sözü olduqca müqəddəsdir. İbadətlər, xüsusi mərasimlər zamanı həmin sözü xüsusi avazla təkrarlayırlar. Bu söz Tanrının ən böyük adıdır və müqəddəslikdə yəhudi dinindəki “Yəhva” adına çox bənzəyir.

Karma, Samsara, Mukşa və Nirvana

Tərcümədə rəftar, davranış və əməl mənasını verən Karma qanunlarına əsasən insan öz əməllərinin nəticələrini bu dünyaya yenidən qayıtdıqda görə bilər. Yaxşı əməl sahibləri sonrakı mərhələdə xoşbəxt və bolluq içərisində yaşayacaqlar. Amma pis əməl sahibləri yenidən qayıtdıqda səfalət və bədbəxtlik içində yaşayacaqlar. Bəzilərinin heyvan şəklində qayıtması da mümkündür. Ruhun digər canlılarda yerləşməsinə inanan insanların bəzilərinin əqidəsinə görə insanın qayıtması dörd şəkildə ola bilər. Bu cansızlardan tutmuş insanlara qədər ola bilər və əlifba sırasıyla tərtib etsək belə alınar:

1. Rəsx - Ölən insanın ruhunun daşa köçməsi
2. Fəsx - Ölən insanın ruhunun bitkiyə köçməsi
3. Məsx - Ölən insanın ruhunun heyvana köçməsi
4. Nəsx - Ölən insanın ruhunun insana köçməsi

Tənasux (İnsan ruhunun yeni bədənə transformasiya olunması) mənasını verən Samsara dünyanın bir çox din və məzhəblərində (yəhudilik, xristianlıq və İslam dininin bəzi səhv fırqələrində) müxtəlif adlar altında mövcuddur. Amma Hinduizmdə bu əqidə böyük əhəmiyyətə malikdir. Hinduizm davamçılarının nəzərinə insan ruhu cisimləri dəyişməkdə davam edir. Yəni bu dairəvi hərəkətdə dəyişən cismlər olur, amma ruh eyniliklə qalır.

İnsanın dayanmadan dövr edən və əzab-əziyyətlə dolu ruhunun cisimlərdə yerləşməsində yeganə çıxış yolu onun Muşkanı (azadlığı) əldə etməsi və Nirvanaya çatmasıdır. Bu söz tərcümədə sakitlik və sabitlik, terminalogiyada isə “Allahın fənasına və varlığına qovuşmaq” deməkdir.

Vücadun vəhdəti (“vəhdəti-vücad”) fəlsəfəsi

Hindu alimləri və filosoflarının nəzərinə həmin dinin saysız-hesabsız tanrıları bir Allahın təzahürləridir və bütün varlıqlar

ilahiliyin əzəmətli bədəninin üzvləridir. Onların nəzərinə, bu dünya və onda olanlar xəyaldan başqa bir şey deyildir. Bu xəyalı Maya, yəni yalan və təxəyyül adlandırırlar. Onların inanclarına görə bütün bu xəyallar və yalan surətlər sonda məhv olacaq və həmişə var olan Brahman qalacaq. Son əsrlərdə Hinduizm irfanı qərbliləri öz sehrinə salmışdır. Qeyd etmək lazımdır ki, İslam irfanı da qərblilərin bir hissəsini İslam dininə yaxınlaşdırmışdır.

Hinduizmin əxlaq qanunları, sufiliyi və zərif düşüncələri qədim zamanlardan belə özünəməxsus cazibəyə malik olmuşdur. Bəzilərinin sözlərinə əsasən Hinduizmin bəzi düşüncələrinin həm xristianlıq, həm də İslamda olan sufi əhlinə düşüncə baxımından güclü təsir qoymuşdur.

Hinduların imanlarını əsası dörd məfhumdan ibarətdir:

1. Ruhun ilahiliyi
2. Varlıqların vəhdəti və birliyi
3. Tanrıların vəhdəti və birliyi
4. Dinlərin, məzhəblərin vəhdəti və birliyi

Hinduizm özünə qapanmağı, özünü mərkəzləşdirməyi qəbul etmir və hər bir hindu öz dinindən əlavə dünyanın hər hansı dinlərindən birini qəbul edə bilər. Amma buna baxmayaraq Hinduların arasında ən kəskin təəssübkeşlik mövcudur. Yalnız bir məsələni qeyd etsək kifayət edər ki, Mahatma Qandi hindularla müsəlmanlar arasında bərabərliyə inandığı üçün bir qrup Hindunun düşməninə çevrildi və sonda həmin təəssübkeş Hindulardan biri onu güllə ilə qətlə yetirdi. Son zamanlar Hinduların təəssübkeşliyi daha da güclənmişdir və bunun ən yeni, amansız təzahürü Babirilər məscidinin dağıdılması və çoxlu sayda müsəlman və hindunun həmin hadisədə ölməsidir. Onların bu işdə bəhanələri isə Babiri məscidinin yerləşdiyi məkanın Ram bütünün doğulduğu yer olması idi. Onlar belə iddia edirdilər ki, Vişnu həmin yerdə Ram bütü formasında gözə

görünmüşdü və hindular həmin məkanda bütxana tikmişdilər. Amma sonralar həmin məbəd məscid formasına salınmışdır. Təəssübkeş hindular bunu əldə bəhanə saxlayaraq öz bütllərini məscidin dağıntıları üzərində yerləşdirmişlər və onlara sitayiş etməyə başlamışlar. Hindular həmin yerdə Ram məbədi inşa etmək istəyirlər. Amma müsəlmanların kəskin etirazlarına görə qarşıdurma hələ də gündəmdə qalmaqdadır.

Yoqa fəlsəfəsi, yaxud Cukyan metodu

Hinduların nəzərinə həqiqətə çatmaq və qadir Allahla bir olmaq yalnız yoqanın köməkliyi ilə mümkündür. Yoqa çətin, nəfəskəsici əzablarla müşayiət edilir və çox zaman sakit oturmaq, bardaş qurub düşünməklə meydana çıxır. Amma bunun üçün başqa metodlar da mövcuddur. Məsələn, sakit durmaq, başaşağı dayanmaq, əyilmək, qollardan sallanmaq və üzərinə mismarlar vurulmuş taxtanın üzərində uzanmaq. Bu işlər on il belə davam edə bilər və bununla yanaşı digər çətin məqamlar, suyu önünə qoyub susuz vəziyyətdə ona baxmaq kimi məşəqqətli anlar yaşana bilər.

Nəfəsin həbs, edilməsi məsələsi belədir ki, güclü məşqlərdən sonra tənəffüs sayları aşağı düşməyə başlayır və əsil yoqa bir ildə bir neçə dəfə nəfəs almaqla yaşaya bilər. Yoqa ilə nəbzın vurmasını və bədənin digər fəaliyyətlərini də tənzimləmək olur. Belə hallarda insan bədəni digər yollardan istifadə etməklə sağ qala bilər. Belə ki, Yoqa ilə məşğul olan şəxsi altı ay ərzində qəbirdə dəfn edirlər və altı aydan sonra onun qəbrini açdıqda sağ olduğunu görürlər.

Bu qədər çətinliyə və əzab-əziyyətə qatlaşma həqiqətə çatmaq üçün həyata keçirilsə də bu ağır əziyyətlər yeni bacarıq və kəramət əldə oluması ilə nəticələnir. Yoqaçı belə məsələləri kamala çatmaq yolunda maneə kimi qəbul edir və çox vaxt belə qeyri-adi vərdisləri üzə çıxartmır.

Qərb alimləri bir neçə yoqaçı üzərində təcrübə apardıqdan sonra həmin halların bəzilərinin həqiqət olmasını sübuta yetirmişlər. Məsələn, 1936-cı ildə Doktor Brossun başçılığı altında həkim heyəti nəfəsin həbsi barəsində təcrübə və tədqiqatlar apardıqdan sonra öz nəticələrini çap etdirmişlər.

Caynizm

Brahmanizmin qollarından biri də Caynizmdir. Cayna sözünün mənası “Qalib” deməkdir və bu firqə eradan qabaq 6-cı əsrdə meydana çıxmışdır.

Mahaviranın sərgüəştləri

Caynların nəzərinə bu firqənin banisi Mahavira (yəni, böyük qəhrəman) olmuşdur. O, özündən min illər öncə mövcud olan iyirmi üç liderdən sonra gəlmiş liderdir. Mahavira eradan altı əsr öncə Hindistanın zadəgan ailələrindən birində dünyaya göz açmışdır. O, otuz yaşında dünyadan uzaqlaşdı və uzun illər əzab-əziyyətdən sonra həqiqətə çatdı. O, özü yaratdığı məzhəbi genişləndirdikdən sonra eradan öncə 526-cı ildə Nirvanaya qovuşdu.

Fəlsəfə və əxlaq

Bu firqə davamçılarının ən təəccübləndirici adətlərindən biri onların geyimi haram bilmələridir. Belə ki, onların nəzərinə Mahavira özünə əzab-əziyyət verməklə dünyəvi bağlılıqlardan qurtarmaq istəyəndə fikrinin abır-həya məsələsinə bağlı qaldığını görüb bütün paltarlarını çıxarıb atdı və ömrünün sonunadək lüt yaşadı. B. eradan qabaq 79-cu ildə bu məzhəb davamçıları arasında çılpalığın həddi barəsində ixtilaf və parçalanma meydana çıxdı. Beləliklə, bu tarixdən sonra həmin məzhəb davamçıları iki yerə bölündülər: Diqambra, yəni “səmalibaslar” heç bir paltar və libası qəbul etmədilər və Svetambara, yəni “ağ libaslılar” azacıq parçadan istifadə etməyə icazə verdilər. Hindistan inqilabının rəhbəri Qandi bu məzhəbin təsiri altına

düşərək cavanlıqda tikdirdiyi bütün paltarlarını kənara qoydu və az miqdarda ağ rəngli parçadan istifadə etməyə başladı.

Bəzən xarlıq və səfillik fəzilət hesab edilir. Səmalibasların nəzərinə qadınlar kamilliyə çatma bilməzlər və onlar yenidən bu dünyaya kişi cildində gəlmələrini gözləməlidirlər.

Caynizm davaçılarından varlıq həqiqətini tanımaq barəsində qalan hekayə filin qaranlıq yerə salınması və insanların tam qaranlıqda əllərini filə sürtməklə onu tanımaq istəməsi və sonda hamısı səhv mühakimə yürütməsi hekayəsidir.

Buddizm

Buddizm Brahmanizmin qollarından biridir. Bu din Hindistan sərhədlərini aşaraq bütün şərq regionunu öz təsiri altına almışdır. Buddizmin zərif irfani düşüncələrə malik olması və dününün ən çox əhalisi olan regionunda yayılması səbəbindən bu dinin davamçıları çoxdur. Qeyd etmək lazımdır ki, son zamanlar Avropa və Amerikaya da təsir göstərməyə və adları çəkilən ərazilərdə yayılmağa başlamışdır.

Buddanın həyatı

Tərcümədə “Oyaq” mənası kəsb edən Budda sözü əslində islahatçı Buddizm məktəbinin banisi Quatama Şakyamununin ləqəbidir. Buddistlərin nəzərinə Hindistanın şimalında yerləşən Kapilavastu şəhərinin padşahının oğlu olan Quatama b. eradan qabaq 563-cü ildə dünyaya gəlmişdir və ilk öncə Siddarta, yəni xoşbəxt adını daşıyırdı. Astroloqlar bu şahzadənin gələcəkdə islahatçı və böyük fəth olacağını bildirmişdilər. Eləcə də, bəzi xəstəliklərin nümunələrini, qocalığı, ölümü və böyük əzab-əziyyət çəkdikdən sonra dünyadan üz döndərəcək və nəfsinin əzab-əziyyət yolu ilə tərbiyələndirilməsi yolunu seçəcək. Elə bu səbəbdən də, atası onu yorucu həyatdan uzaqlaşdıraraq naz içində yaşaması üçün şərait yaratdı və onun davranışlarını nəzarət altında saxlanılmasına çalışdı. Şahzadə əmisi

qızı Yaşudhara ilə ailə qurdu və onların Rahula adlı oğlu dünyaya gəldi. 29 yaşında onun barəsində verilən proqnozların həqiqətən də baş verdiyini görən Quatama gecə vaxtı saraydan və naz-nemətlərindən qaçdı. O, Alara adlı bir şəxslə tanış olduqdan sonra onun təlimlərdən istifadə etdi və rahiblik həyatını seçdi. Nəfsinin paklaşması üçün altı il meşələrdə yaşayaraq özünə müxtəlif əzablar çəkirdi və sonda nəfsani əzablarla həqiqətə çata bilmədiyini gördükdə bu yolu tərk etdi, düşünmək və mənəviyyatını paklaşdırmaq mərhələsinə başladı. Onun böyük cihadə altı il çəkdi. O, sonralar “Oyanış ağacı” adlanan ağacın altında yeddi həftə oturdu, dağıdıcı şeytan Mara ilə mübarizə apardı və həqiqətə çataraq hamının yaxşı tanıdığı Budda oldu. Buddistlərin əqidəsinə görə ötən zamanlarda da bir neçə Budda mövcud olmuşdur. Buddaların hər biri zühur etməmişdən öncə Bodisatva adı ilə məşhurlaşmışdılar. Yəni əxlaq, irfan və mərifətə çatmış şəxs, və yaxud güclü Budda.

Budda qırx il boyu Hindistanın müxtəlif yerlərinə səfər edərək öz dinini bu ölkənin hər yerində təbliğ etmişdir. Onun insanlarla keçirdiyi görüşlərdən sonra bir çox şagirdi meydana çıxdı və bu şagirdlərin ən tanınmışı əmisi oğlu Ananda idi. Budda sonda səksən yaşında, təxminən b. b. eradan əvvəl 483-cü ildə bu dünyanı tərk edərək Nirvanaya qovuşdu.

Buddanın qeyri-adi həyat hekayəsi ən qədim zamanlardan insanların diqqətini özünə cəlb etmişdir. Elə bu səbəbdən də, bu dini hekayə dünyanın müxtəlif dillərinə tərcümə olunaraq çap olunmuşdur.

Nizam təsisi

Buddanın islahatçı düşüncələri Brahmanların təəssübkeşliyi ilə zidd idi və ictimai təbəqələr, yəni kastalar arasındakı fərqlərin səhv anlayış olduğunu bildirirdi. Onun əxlaqi təlimləri Tri-pitaka, yəni “Üç səbət” toplusunda bir yerə toplanılmışdır. Brahmanizm dini üzərində qurulmuş bu təlimlər dünyadan uzaqlaşmağı, nəfsin

paklaşdırılmasını, dünyanın əzab-əziyyətlə dolu girdabından qurtuluş üçün düşünməyi və səy göstərməyi tövsiyə edir, Nirvanaya qovuşmağı ciddi tapşırırdı. Sonrakı əsrlərdə Buddizm Hindistanın böyük hissəsini əhatə edir və qonşu ölkələrdə də kəskin şəkildə genişlənməyə başlayır. 8-9-cu əsrlərdə Brahmanizmin iki böyük alimi qədim dinin üzərində bəzi yeniliklər yaratmaqla Hinduizmi meydana çıxardılar. Bununla da Buddizm Hindistanda öz yerini tədricən itirdi və Hinduizm onun yerini tutdu. Amma onun müxtəlif formaları uzaq şərqdə və digər regionlarda genişlənməyə başladı.

Budda fəlsəfəsi

Həqiqəti əldə edərək ona qovuşan Budda ilk olaraq Benares şəhərinə getdi. Buddanın məqsədi ondan üz döndərmiş beş rahibi tapmaq idi. Budda belə fikirləşdi ki, bu beş nəfər də onun kimi həqiqət axtarışındadırlar və onlara təlim vermə daha asan ola bilər.

Benares şəhərinə daxil olan kimi həmin beş nəfəri gördü. Onlar şəhərin yaxınlığındakı meşədə oturaraq söhbət edirdilər. Onlar Buddanı görən kimi bir-birlərinə belə dedilər: “Bu gələn Sidartadır. O, rahiblikdən əl çəkib və buna görə də yaxşı olar ki, onunla heç bir işimiz olmasın.”

Amma Budda yaxınlaşan kimi ona salam verdilər və yanlarında oturmasını xahiş etdilər. Bu zaman ondan soruşdular: “Sonda axtardığın həqiqəti tapa bildin?” Budda cavab verdi: “Bəli onu tapdım.”

Rahiblər dedilər: “Varlığın həqiqəti, hikməti və sirri nədir?” Budda soruşdu: “Siz Karmaya (yəni davranış qanunlarına) inanırsınız?” Rahiblər cavab verdilər: “Bəli, inanırıq.” Budda dedi: “Elə isə bilin ki, hikmətin və agahlığın başlanğıcı həqiqətdir. Yaxşıdan yaxşı əmələ gəlir və pisdən pis. Bu həyatın ilk qanunudur və bütün başqa şeylər bu qanun üzərində qurulmuşdur.”

Rahiblər dedilər: “Bu yeni məsələ deyil.” Budda dedi: “Əgər belədirsə, onda qurban kəsməyin, duanın və insanın öz nəfsinə işgəncə verməsi ağıllı addım deyil.”

Rahiblər soruşdular: “Necə?” Budda cavab verdi: “Çünki su həmişə enişə doğru hərəkət edir, od həmişə qaynardır və buz həmişə soyuq. Əgər Hindistanın bütün tanrılarına belə dua oxusaq su yoxuşa tərəf hərəkət etməyəcək, od soyuq və buz isti olmayacaq. Çünki bu həyatda elə qanunlar mövcuddur ki, bütün məsələlər bu qanunların üzərində qurulmuşdur. Elə buna görə də, zərurəti ləğv etmək olmur və dua edərək qurban kəsməyin də bu məsələyə heç bir xeyri yoxdur.”

Rahiblər bu sözlə razılaşırdılar və Budda sözlərinə davam edərək dedi: “Əgər bu söz həqiqətdirsə, onda insanlara dua etməyin və qurban kəsməyin adət-ənənəsini öyrədən Vedalar kitabı da düzgün deyildir və mən əvvəlkilərin tam əksinə olaraq demək istəyirəm ki, Vedalar müqəddəs deyil.”

Rahiblər onun belə cəsarətli sözlərindən təəccübləndilər və Buddadan soruşdular: “Sən demək istəyirsən ki, Brahman insanları yaradanda onları müxtəlif kastalara ayırmayıb?” Budda cavab verdi: “Mən ümumiyyətlə Brahmanın nəşə yaratdığına inanmıram.”

Rahiblər soruşdular: “Yaxşı, de görək dünyanı kim yaratmışdır?” Budda cavab verdi: “Mənim nəzərimcə dünya əbədi və əzəlidir. Onun nə başlanğıcı, nə də sonu var. Dünyada həqiqətən də iki məsələdən uzaqlaşmaq lazımdır: Birincisi xudbinliyin və alçaqlığın yaratdığı ləzzətlərlə dolu həyat və ikincisi əzab-əziyyətli, işgəncəli həyat. Belə həyatın da heç bir faydası yoxdur və bu yolun heç biri insanı xoşbəxtliyə aparmır.”

Əxlaq

Sonda rahiblər Buddadan soruşdular: “Yaxşı, de görək düz yol hansıdır?” Budda cavab verdi: “Ləzzətlə əzab-əziyyət arasındakı

orta yol. Bunu səkkiz vasitəylə əldə etmək mümkündür. Bu səkkiz vasitə həyatın səkkiz böyük qanununu öyrədir:

1. Düzgün baxış; Yəni düzgünlüyün və həqiqətin insanın əsil bələdçisi olmasına inanmaq
2. Düzgün düşüncə; İnsan həmişə sakit və mehriban olmalıdır, heç bir canlıya zərər yetirməməlidir.
3. Düzgün söz; İnsan heç vaxt yalan danışmamalı, ağzını çirkin və pozğun sözlərlə açmamalıdır.
4. Düzgün rəftar; İnsan heç vaxt oğurluq etməməlidir, əlini kiminsə qanına bulamamalı və sonradan peşmançılığa səbəb olacaq işlər görməməlidir.
5. Düzgün yaşayış; İnsan heç bir pis əməl arxasınca getməməli, sələm pul verməməli və onun gəlirindən istifadə etməməlidir, riyakar və ikiüzlü olmamalı və oğurluq maldan istifadə etməməlidir.
6. Düzgün çalışmaq; İnsan həmişə yaxşılıq üçün çalışmalı və bütün çirkinliklərdən uzaqlaşmalıdır.
7. Düzgün diqqət; İnsan həmişə sakit olmalı, şadlıq və qüssənin onun düşüncələrini dağıtmasına imkan verməməlidir.
8. Düzgün fikirləşmək; Bu yuxarıdakı yeddi qanunun əsasını və özülünü təşkil edir.

Sonra Budda düzgünlük barədə qanunları belə açıqlamağa başlayır:

1. Canlılara əzab-əziyyət verməkdən uzaqlaşmaq;
2. Oğurluqdan uzaqlaşmaq;
3. Həyasızlıqdan uzaqlaşmaq;
4. Yalandan uzaqlaşmaq;
5. Sərxoşluqdan uzaqlaşmaq;
6. Pis söz danışmaqdan uzaqlaşmaq;
7. Xüdbinlikdən uzaqlaşmaq;
8. Nadanlıqdan uzaqlaşmaq;
9. Düşməçilikdən uzaqlaşmaq

Ədəbiyyat

Elendberg, Herman, “Şərqi parıltısı”, tərcməçi: Bədrəddin Ketabi, Tehran - 1994

Upanişad

Bahar, Mehrdad, “Asiya dinləri”, Tehran - 1996

Behqavad Qita

Paşayi.A, “Budda”, Tehran - 1968

Hikmət, Əli Əsgər, Dinlər tarixi, Tehran - 1966

Zərrinkub, Əbdülhüseyn, “Vəcdan barəsində”, Tehran - 1978

Nas, Con. B, “Dinlərin ümumi tarixi”, Tərcüməçi: Əli Əsgər Hikmət, Tehran - 1991

Şayeqan. Daryuş, “Hindistan dinləri və fəlsəfi məktəbləri”, Tehran - 1967

Vedalar

Qrant Sahib

Hyum, Robert. A, “Dünyanın diri dinləri”, tərcüməçi: Əbdürrəhim Qovahi, Tehran - 1994

Conze, Edward, “Buddhism”, New York 1959

Dubois, Abbe, “Hindu Manners” Oxford 1906